

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ЛЕКСИЧНОЇ ОДИНИЦІ COFFEE СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Борисов Олексій Олександрович

доктор філологічних наук, професор кафедри германської філології
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка, Україна

Оганесян Луїза Григоровна

Студентка IV курсу
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка, Україна

Лінгвістичні розвідки сьогодення виконуються зокрема в руслі вивчення різноманітних номінативних ділянок національних мов світу [1, 2, 3, 4, 5 та ін.]. Опис таких царин зазвичай розпочинається з опису головної лексеми, яка найбільш чітко вербалізує те чи інше поняття етнічної свідомості та об'єднує навколо себе інші одиниці в межах лексичних угруповань з різними структурами.

Лексема *coffee* сучасної англійської мови репрезентує денотат, який вже став «культовим» в житті сучасної цивілізації, будучи продуктом масового споживання [6]. Не виключенням є й англомова культура, яка поціновує даний напій та ставить його на перше місце серед найбільш споживаних напоїв у світі [7]. Саме тому дослідження цього лексичного фрагменту є актуальним і починається воно саме з лексеми *coffee*.

Встановлення меж семантики передбачає знаходження, аналіз, співставлення та опис дефініцій лексеми та її лексико-семантичних варіантів (ЛСВ), які подаються в сучасних тлумачних словниках англійської мови.

Аналіз словникових дефініцій виявив, що одну з найбільших кількостей ЛСВ лексеми *coffee* пропонує *Macmillan Dictionary*. ЛСВ₁ репрезентує значення *coffee* таким чином: *a hot, slightly bitter drink made by pouring hot water over brown powder consisting of coffee beans that have been ground* [8] (гарячий, гіркуватий напій, приготований шляхом заливання гарячою водою коричневого порошку, що складається з подрібнених кавових зерен). Конкретизація ЛСВ відбувається в ЛСВ_{1.1} *a cup of coffee* (чашка кави) та ЛСВ_{1.2} *the crushed beans that you use to make coffee* (подрібнені зерна, що використовують для приготування кави). Значення були утворенні метонімічним шляхом: у першому випадку йдеться про контейнер, з якого зазвичай вживається напій – чашка, або порція кавового напою (пор. *Two coffees, please* ([8]), у другому – метонімічний зсув переключас нашу увагу на субстанцію, з якої робиться напій кави – подрібнені кавові зерна (*the crushed beans*).

ЛСВ_{1.3} (*flavoured with coffee, or used for storing, making, or drinking coffee*), який використовується у вигляді атрибуту в межах певного словосполучення тільки перед іншим іменником, вживається для передачі кавового смаку

гастрономічного виробу (напр., *coffee cake*, *coffee ice-cream*) або характеристики об'єкту, що використовується для зберігання, приготування або вживання кави (напр., *coffee cup*).

ЛСВ₂ позначає особливий відтінок кольору: *a light brown colour* – світло-коричневий колір.

Схожі шляхи осмислення денотатів, номінованих одиницею *coffee*, запропоновані в *Oxford Learner's Dictionary*, однак, акцент в семантичній структурі лексеми зміщено, адже в запропонованому ЛСВ₁ зафіксована інформація про смажені кавові зерна тропічного куща або порошок, який з них виготовляється – *the roasted seeds (called coffee beans) of a tropical bush or a powder made from them* [9]. В ЛСВ₂ знаходимо опис, представлений й в ЛСВ₁ у *Macmillan Dictionary* – *a hot drink made from coffee powder and boiling water which may be drunk with milk and/or sugar added* (гарячий напій, що виготовляється з кавового порошку та кип'яченої води) [9]. При цьому в значенні присутні нові семантичні смисли *milk / sugar* (молоко/цукор), які відбивають додаткові компоненти, що індивідуально змінюють або підсилюють смак кави.

В ЛСВ₃ подано значення *a cup of coffee*, що повністю відповідає ЛСВ_{1.1} *Macmillan Dictionary*. Що до ЛСВ₂ з цього словника, то він співвідноситься з ЛСВ₄ з *Oxford Learner's Dictionary*, значення якого, однак, додатково конкретизується – *the colour of coffee mixed with milk, light-brown*.

У лексикографічному джерелі *Longman Dictionary of Contemporary English* семантична структура лексеми *coffee* аналогічна тій, що функціонує в *Macmillan Dictionary*. Так, ЛСВ₁ представляє напій – *a hot dark brown drink that has a slightly bitter taste* [10] (гарячий темно-коричневий напій з гіркуватим смаком).

ЛСВ₂ з семантикою *a cup of coffee* [10] повністю співпадає й з ЛСВ₃ в *Oxford Learner's Dictionary*.

Значення ЛСВ₃ (пор. з ЛСВ_{1.2} та ЛСВ₃ словників) *whole coffee beans, crushed coffee beans, or a powder to which you add water to make coffee* [10] (цілі або подрібнені кавові зерна або порошок, до якого додається вода для створення кавового напою) набуває розширення за рахунок уточнення форми кавової субстанції, до якої додається вода. Яскравою відмінністю в цьому випадку є відсутність сем 'hot' або 'boiling', що свідчить про неважливість особливих температурних режимів для приготування кави.

ЛСВ₄ повністю збігається з останніми ЛСВ згаданих вище словників: *a light brown colour*.

Особливістю *Cambridge Dictionary* в аспекті нашого інтересу до лексеми *coffee* є те, що, по-перше, в ньому представлені британське та американське бачення цього продукту, по-друге, якщо в першому випадку воно представлено двома ЛСВ, то в другому – одним.

Так, у ЛСВ₁ *a dark brown powder with a strong flavour and smell that is made by crushing dark beans from a tropical bush and used to make a drink* [11] (темно-коричневий порошок з вираженим смаком та запахом, який отримують шляхом подрібнення темних бобів з тропічного куща, які використовуються для приготування напою) значення виформовується навколо головної семи або

архісеми 'powder' (кавового порошку, з якого виготовляється напій), яка конкретизується цілим набором диференціальних сем, лише останньою з яких є 'drink' ('напій').

Ця сема, в свою чергу, стає архісемою для ЛСВ₂ – *a drink, usually hot, made from dark brown powder produced from crushed coffee beans* (гарячий напій, що робиться з темно-коричневого порошку або подрібнених зерен кави). Даний ЛСВ семантично відповідає ЛСВ на позначення власне *напою* в інших словниках, при цьому тільки в *Oxford Learner's Dictionary* воно подається другим.

«Американське розуміння» значення *coffee* постає більш об'ємним: ЛСВ₃ – *a dark brown, slightly bitter drink that is usually served hot, esp. in the morning and at the end of meals, a cup of this drink, or the beans from which this drink is made* [11] (темно-коричневий гіркуватий напій, що, зазвичай, подається гарячим особливо зранку та наприкінці прийомів їжі, чашка цього напою або зерна, з яких робиться напій). ЛСВ є своєрідним синтезом попередніх, які раніше подавалися в словнику, з додаванням способу ('served hot') та часу сервірування напою ('morning' / 'at the end of meals'). Значення вибудовується навколо трьох архісем ('drink', 'cup', 'beans'). Ще однією визначальною рисою лексеми *coffee* у словнику *Cambridge Dictionary* є відсутність здатності позначення нею світло-коричневого кольору.

У свою чергу, лексикографи-укладачі словника *Collins Dictionary* так само надають британську та американську інтерпретацію змісту лексеми *coffee* сучасної англійської мови. Порівняння між собою цих двох етнічних позицій виявило, по-перше, те, що вони тією чи іншою мірою співпадають у питанні позначення однією формою *coffee* різних денотатів – *drink, beans / seeds, colour*; при цьому новим є те, що з'являється значення *coffee tree / shrub* [12]. По-друге, в американському варіанті функціонує ще одне значення, не зафіксоване в жодному з проаналізованих словників: *a reception or social gathering at which coffee, tea, etc. are served, esp. one held for the purpose of promoting a cause or introducing a political candidate* [12] (зустріч, або соціальне зібрання, на якому подаються кава, чай та ін., яке зазвичай проводиться задля просування певної справи або представлення політичного кандидата). В ньому так само спостерігаємо дію метонімії: кава може бути необхідним атрибутом певного соціального заходу, відповідно одиниця «за суміжністю» починає позначати сам захід.

У словнику також подано «усереднене», етнічно незалежне, представлення номінативної здатності *coffee*: ЛСВ₁ – *a hot drink made with water and ground or powdered coffee beans or a cup of coffee* [12] (гарячий напій, що робиться з води та подрібнених кавових зерен або чашка кавового напою), що певною мірою збігається з ЛСВ інших аналізованих словників; та ЛСВ₂ – *the roasted beans or powder from which the drink is made* (смажені зерна або порошок, з яких виготовляють напій) [12]. Як бачимо і тут семи 'drink' та 'beans' міняються місцями в цих ЛСВ щодо їх значущості у складі значень, які представляють таким чином різні об'єкти номінації.

Тож, аналіз та порівняння ЛСВ лексеми *coffee* провідних словників сучасної англійської мови, дає змогу змоделювати семантичну структуру

лексеми англомовної свідомості та представити її у вигляді семикомпонентної структури. Для зручності сприйняття подаємо лише архісеми кожного значення ЛСВ. Полісемантична одиниця *coffee* має такі ЛСВ: ЛСВ₁ ‘drink’; ЛСВ₂ ‘cup (of coffee)’; ЛСВ₃ ‘sign of / for (coffee)’; ЛСВ₄ ‘beans’ / ‘seeds’; ЛСВ₅ ‘tree’ / ‘shrub’ / ‘bush’; ЛСВ₆ ‘colour’; ЛСВ₇ ‘reception’. Як бачимо, утворення значень одиниці відбувалося за рахунок метонімічної підоснови процесу полісемії та залучення для цього таких її ментальних моделей, як ціле-частина / частина–ціле, рід–вид, матеріал–виріб з матеріалу, контейнер–зміст контейнера.

Список використаної літератури

1. Гольдберг В.Б. Контрастивный анализ лексико-семантических групп (на материале английского, русского и немецкого языков). Тамбов: ТГПИ, 1988. 56 с.
2. Деменчук О.В. Семантична деривація лексики ментальних девіацій. Лінгвістичні студії. 2021. Випуск 41. С. 24-35.
3. Левицкий В.В. Типы лексических микросистем и критерии их различения. Филологические науки. 1988. № 5. С. 66-73.
4. Мерзлякова Е.О. О семантике концептов *tea* и *coffee*. Вестник ТГПУ. Серия Гуманитарные науки. 2006. Выпуск 9 (60). С. 40-44.
5. Шелахова К. В., Карпенкова Н. Ю. Особенности творения английских неологизмов лексико-семантического поля “food”. Научный вестник Международного гуманитарного университета. Сер.: Филология. 2019. № 43. Том 5. С. 159-161.
6. Бэнкс М., Мак-Фадден К., Эткинсон К. Мировая энциклопедия кофе. (The World Encyclopedia of Coffee). М.: Росмэн, Пресс, 2002. 256 с.
7. British Coffee Association. [Electronic resource]. Access mode: <https://britishcoffeeassociation.org>
8. Macmillan Dictionary online [Electronic resource]. Access mode: <https://www.macmillandictionary.com>
9. Oxford Learner’s Dictionary online [Electronic resource]. Access mode: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/us/>
10. Longman Dictionary of Contemporary English online [Electronic resource]. Access mode: <https://www.ldoceonline.com>
11. Cambridge Dictionary online [Electronic resource]. Access mode: <https://dictionary.cambridge.org/>
12. Collins Dictionary online [Electronic resource]. Access mode: <https://www.collinsdictionary.com>